

به نام خدا

نگاهی به ارزش ها و چالش های مدیریت توسعه پایدار

طاهره محمودی آلاشتی، دانشجوی کارشناسی ارشد نانوشیمی، مسئول آموزش شهروندی سازمان مدیریت پسماند رباط کریم و بهارستان
پیام سیف الهی، دکترای معماری و شهرسازی، مدیرعامل سازمان مدیریت پسماند رباط کریم و بهارستان
جلال اقبالی راد، کاردانی حسابداری، معاون اداری و مالی سازمان مدیریت پسماند رباط کریم و بهارستان

مسئول مکاتبات: طاهره محمودی آلاشتی

چکیده

در جهان و بقای زندگی در زمین، به دلیل بهره برداری های ناصحیح از طبیعت، ویرانی ها، آلودگی ها، و اصولاً «ناپایداری ها» در معرض مخاطرات جدی و واقعی است. اما، امیدها نیز، مبانی منطقی خود را دارند. در این بین، «توسعه پایدار» راهبردی همه جانبه برای دستیابی به «پایداری» در جهت استفاده از گشاده دستی طبیعت به منظور تأمین رفاه و آسایش انسان امروز و نسل های آینده است. در مسیر توسعه پایدار درک ناصواب و عملکردهای نادرست و زیاده طلبی های گروهی از انسانها و بی اعتنائی به طبیعت و انسان باید اصلاح شده به راه آیند. باید اذعان کرد که تابحال پیشرفت ها در میهن عزیزمان ناهموار و ناکافی بوده است. پایداری به ویژه در مناطق شهری، مواد غذایی و تغذیه امنیت و دسترسی به خدمات انرژی مدرن برای همه است. در حال حاضر ایران در حال عبور از سد تحریم ها است و اقتصاد تحت تاثیر تشدید فشارها و تهدیدها با مشکلاتی مواجه است، برای بهره وری هرچه بهتر امکانات و اعتبارات، انتصاب مدیرانی توانمند لازمه رسیدن به توسعه پایدار است. در همین رابطه هدف این مقاله، تأکید به ارزش ها را به تمام کسانی که به دنبال یک درک قوی از این مسائل مهم برای پیشرفت ما به سوی آینده هستند بیان می شود.

واژه های کلیدی: چالش ها- توسعه پایدار- محیط زیست- حقوق بشر- مدیریت توسعه پایدار

۱- مقدمه

توسعه پایدار عرصه نوینی است که همزمان هم سیاست و فرهنگ را مورد توجه قرار می‌دهد و هم به اقتصاد و تجارت و صنعت نظر دارد. هم محیط زیست و همنشینی انسان و طبیعت را مورد حمایت قرار می‌دهد. توسعه پایدار همگان را به آشتی با طبیعت دعوت می‌کند و در حالی که انسان را آزاد می‌خواهد و عدالت را شرط دوام زندگی می‌داند، تداوم بقاء را در گرو پایداری به حساب می‌آورد. توسعه ی پایدار به ویژگی در شهرها بسیار مورد توجه قرار گرفته است و در دو سطح خرد و کلان مطرح شده است. کیفیت زندگی انسان ارتباط مستقیمی با کیفیت محیط زیست او دارد و باتوجه به این که بسیاری از انسان ها در مکانی به نام شهر زندگی می کنند که محل برقراری اکثر ارتباطات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نیز می باشد مسائلی از جمله بحران محیط زیست ، انرژی، آلودگی هوا، آلودگی صوتی ، ترافیک بخشی از عواملی هستند که می توانند کیفیت زندگی انسان توجه به مقوله ی توسعه ی پایدار یا پایداری در شهر مطرح می شود . بررسی مسائل مربوط به پایداری زمانی ملموس می شود که نمود عملی آن شکل گرفته باشد و منجر به نتایج موفقیت آمیزی گردد در حالی که ما برای رسیدن به اهداف توسعه هزاره تا سال ۲۰۱۵ و شکل چشم انداز جهانی برای دوره فراتر از آن، باید پیشرفت ها را ارزیابی و نگاه به چالش های در حال ظهور را داشته باشیم پایداری محیط زیست در معرض خطر، با تسریع رشد در انتشار گازهای گلخانه ای جهانی و از دست دادن تنوع زیستی همراه است. بیش از یک میلیارد از مردم هنوز در فقر شدید زندگی می کنند. تقریباً همه آنها از گرسنگی رنج می برند. ریشه کن کردن فقر شدید، ترویج مصرف پایدار و تولید و مدیریت منابع طبیعی این سیاره به نفع همه چالش فراگیر توسعه پایدار می باشد.

۲- مفهوم توسعه ی پایدار

مفهوم توسعه ی پایدار مفهومی در حال تحول و بحث برانگیز می باشد. رایج ترین تعریف از توسعه ی پایدار را چنین تعریف می کند: " توسعه ای که نیازهای نسل امروز را بدون محدود کردن امکانات نسل های آینده برای رفع نیازهایشان پاسخ گو باشد. همان گونه که در تعریف نیز دیده می شود، این نوع از توسعه دربرگیرنده ی دو مفهوم کلیدی است: -مفهوم نیازها و برآوردن آن ها به ویژه نیازهای ضروری اقشار محروم که واجد اولویت هستند -تفکر در مورد محدودیت محیط زیست و فشار وارد شده بر آن ها برای پاسخ گویی به نیازهای حال و آینده . در همین رابطه یعنی با توجه به نیازهای نسل حاضر و با در نظر گرفتن نسل های آینده، چوگول این گونه اظهار نظر می کند: توسعه ی پایدار به حداقل رساندن مصرف منابع غیرقابل تجدید را در رأس اهداف خود قرار می دهد و در این راستا بهره برداری پایدار از منابع تجدیدشونده ، جذب ظرفیت های محلی و پاسخ گویی به نیازهای بشر را مدنظر قرار میدهد. سازمان ملل متحد نیز در سال ۱۹۹۱ توسعه ی پایدار را چنین تعریف کرده است: سیاست توسعه ی پایدار چنان سیاستی است که در نتیجه ی اعمال آن منافع مثبت حاصل از مصرف منابع طبیعی بتواند برای زمان های قابل پیش بینی در آینده ادامه و دوام داشته باشد. علاوه بر جنبه های زیست محیطی دوبعد اقتصادی و اجتماعی نیز از مقولات مهم در توسعه ی پایدار محسوب می شوند. سه نیاز ضروری عصر ما:

۱- نیاز به حفاظت زیست محیطی از آب، خاک و تنوع زیستی که حیات به آن ها وابسته است.

۲- نیاز به توسعه ی اقتصادی برای غلبه بر فقر

۳- نیاز به عدالت اجتماعی و تنوع فرهنگی در جهت آن که اجتماعات محلی در بیان ارزش هایشان برای حل مسائل توانمند گردند بعد زیست محیطی نقطه ی توجه غالب در توسعه ی پایدار واز ارکان توسعه ی انسانی محسوب می شود. این بحث عمدتاً در جهت استفاده از منابع طبیعی-محیطی مطرح می گردد و از آن جا که مسائل مربوط به این حوزه در قالب تحقیقات کمی قابل پیگیری هستند.می توان گفت مباحث زیست محیطی چالش برانگیز ترین حوزه ی توسعه ی پایدار را تشکیل می دهند.

۳- دیدگاه توسعه‌ی پایدار

نحوه‌ی نگرش توسعه‌ی پایدار نسبت به برنامه‌ریزی کاربری زمین به گونه‌ای می‌باشد که ضرورت توجه به شاخص‌های اجتماعی توصیه می‌گردد که از تأثیرات مهم به کارگیری شاخص‌های اجتماعی در برنامه‌ریزی کاربری زمین، دستیابی به معیارهای جامع‌تر و دقیق‌تر در مورد شناخت و ارزیابی نیازهای فضایی است که مفهوم و کاربردی وسیع‌تر از استانداردهای سرانه‌ی کاربردی زمین دارد. [1]

این نیازها در دو عرصه‌ی بسیار مهم با نظم فضایی ارتباط می‌یابند که شامل:

۱- نیازهای انسان در مراحل مختلف زندگی از تولد تا مرگ.

۲- ساختار قشربندی اجتماعی-اقتصادی ساکنان شهر.

به عبارت دیگر نیازهای فضایی تنها برحسب تعداد کل جمعیت به طور عام تعیین نمی‌شود بلکه بایستی براساس ویژگی‌های فردی و اجتماعی جمعیت ساکن تعیین می‌گردد. این ویژگی‌ها بر نیازها مؤثر است و می‌بایستی ملاک تعیین سرانه‌ها و نحوه‌ی تأمین آن‌ها قرار گیرد. در دیدگاه توسعه‌ی پایدار حصول به پایداری از طریق افزایش تراکم در شهر امکان‌پذیر می‌باشد.

۴- اهداف توسعه پایدار

توسعه پایدار همواره در مباحث خود به موارد زیر تأکید داشته است:

۱. به هم پیوستگی محیط زیست و توسعه اقتصادی به عنوان اساس بحث توسعه پایدار
۲. اهمیت افراد در دستیابی به توسعه پایدار و توجه به مردم به عنوان محور توسعه و تلاش در جهت برقراری زمینه‌های مشارکت
۳. توجه به مردم و رفع نیازهای اولیه و اساسی آن‌ها؛ از جمله مسکن مناسب، بهداشت و تکنولوژی مناسب برای همه
۴. توجه به توسعه درونی در چارچوب محدودیت‌های منابع طبیعی
۵. کمک به فقرا و تهیدستان؛ چراکه راهی جز تخریب و آلودگی محیط زیست برای این گروه باقی نمانده است.

۵- عوامل موثر در توسعه پایدار

مهم‌ترین عوامل رسیدن به توسعه پایدار عبارتند از:

- نیاز به تغییر نهادهای موجود و ایجاد نهادهای جدید؛
- اولویت‌دادن به سرمایه‌انسانی به‌ویژه زنان و جوانان در جهت پایداری توسعه؛
- نقش رهبری در به دوش کشیدن و بالابردن تلاش توسعه‌ای از بالا؛
- نقش سازمان‌های مدنی اجتماعی برای پیش‌راندن توسعه از پایین به بالا؛
- اهمیت حقوق بشر و مفهوم و هدف گسترده آن؛
- آمیختن توسعه با ساختار اجتماعی و فرهنگی؛
- ارتباط درونی میان پایداری توسعه و اعتماد به نفس

۶- اهمیت مدیریت در اسلام

خداوند در سوره یوسف: آیات ۵۴ تا ۵۷ می‌فرماید: «وَ قَالَ الْمَلِكُ اَنْتُوْنِي بِهٖ اَسْتَخْلِصْنِهٖ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَّمَهٗ قَالَ اِنَّكَ الْيَوْمَ لَدٰىنَا مَكِيْنٌ اٰمِيْنٌ* قَالَ اجْعَلْنِي عَلٰى خَزَايِنِ الْاَرْضِ اِنِّيْ خَفِيْظٌ عَلِيْمٌ* وَ كَذٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوْسُفَ فِى الْاَرْضِ يَتَّبِعُوْا مِنْهَا حَيْثُ يَشَآءُ نُوَصِّبُ بِرَحْمٰتِنَا مَنْ نَّشَآءُ وَ لَا نُضَيِّعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ* وَ لَآ جُرْ الْاٰخِرَةَ حَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَ كَانُوْا يَتَّقُوْنَ»؛ ملك (مصر) گفت: او (یوسف) را نزد من آورید تا وی را مخصوص خود

گردانم هنگامی که (یوسف نزد وی آمد و) با او صحبت کرد (ملک به عقل و درایت او پی برد و) گفت تو امروز نزد ما منزلت عالی داری و مورد اعتماد هستی. (یوسف) گفت مرا سرپرست خزائن سرزمین (مصر) قرار ده که نگهدارنده و آگاهم. و اینگونه ما به یوسف در سرزمین (مصر) قدرت دادیم که هر گونه می‌خواست در آن منزل می‌گزید (و تصرف می‌کرد) ما رحمت خود را به هر کس بخواهیم (و شایسته بدانیم) می‌بخشیم و پاداش نیکوکاران را ضایع نمی‌کنیم. و پاداش آخرت برای آنها که ایمان آورده‌اند و پرهیزگارند بهتر است.

اهمیت ویژه مسائل اقتصادی را در سرنوشت اجتماعات هرگز نمی‌توان از نظر دور داشت، آیات فوق نیز اشاره به همین حقیقت می‌کند، چرا که یوسف از میان تمام پست‌ها انگشت روی خزانه داری گذاشت، زیرا می‌دانست هر گاه به آن سر و سامان دهد قسمت عمده نابسامانیهای کشور باستانی مصر، سامان خواهد یافت، و از طریق عدالت اقتصادی می‌تواند سازمانهای دیگر را کنترل کند. در روایات اسلامی نیز اهمیت فوق‌العاده‌ای به این موضوع داده شده است از جمله در حدیث معروف علی (ع) یکی از دو پایه اصلی زندگی مادی و معنوی مردم (قوام الدین و الدنیا) مسائل اقتصادی قرار داده شده است، در حالی که پایه دیگر علم و دانش و آگاهی شمرده شده است. (نهج البلاغه، حکمت ۳۷۲)

گرچه مسلمین تاکنون اهمیتی را که اسلام به این بخش از زندگی فردی و اجتماعی داده نادیده گرفته‌اند، و به همین دلیل از دشمنان خود در این قسمت عقب مانده‌اند، اما بیداری و آگاهی روز افزونی که در کشورهای جامعه اسلامی دیده می‌شود، این امید را به وجود می‌آورد که در آینده کار و فعالیتهای اقتصادی را به عنوان یک عبادت بزرگ اسلامی تعقیب کنند و با نظام صحیح و حساب شده عقب‌ماندگی خود را از دشمنان بی‌رحم اسلام از این نظر جبران نمایند. ضمناً تعبیر یوسف که می‌گوید «إِنِّي خَفِيفٌ عَلِيمٌ» دلیل بر اهمیت مدیریت در کنار امانت است، و نشان می‌دهد که پاکی و امانت به تنهایی برای پذیرش یک پست حساس اجتماعی کافی نیست بلکه علاوه بر آن آگاهی و تخصص و مدیریت نیز لازم است، چرا که «علیم» را در کنار «خفیف» قرار داده است. و ما بسیار دیده‌ایم که خطرهای ناشی از عدم اطلاع و مدیریت کمتر از خطرهای ناشی از خیانت نیست بلکه گاهی از آن برتر و بیشتر است!

با این تعلیمات روشن اسلامی نمی‌دانیم چرا بعضی مسلمانان به مساله مدیریت و آگاهی هیچ اهمیت نمی‌دهند و حد اکثر کشش فکر آنها در شرائط واگذاری پست‌ها، همان مساله امانت و پاکی است با اینکه سیره پیامبر (ص) و علی (ع) در دوران حکومتشان نشان می‌دهد، آنها به مساله آگاهی و مدیریت همانند امانت و درستکاری اهمیت می‌دادند. [2,3]

۱۱- پیشنهادها

۱-۱۱- ضرورت مدیریت فرایند جهانی شدن

روند فعلی جهانی شدن در خلاف جهت مبانی و فلسفه اساسی توسعه پایدار حرکت می‌کند. این روند نمی‌تواند تداوم داشته باشد زیرا از یک سو فاقد چهره انسانی است و از سوی دیگر مخرب محیط زیست و مغایر با هنجارهای پایداری است. چنانچه این روند با همین وضع ادامه یابد به طور حتم بحران‌زا شده و ما را به ورطه نابودی خواهد کشاند.

از این رو لازم است که به آن افسارزده شود و تحت کنترل قرار گیرد. کشورها و شرکت‌های بزرگی که در حال حاضر در عرصه جهانی به تاخت و تاز مشغول هستند و از مزایای فرایند جهانی شدن منتفع می‌شوند باید بدانند که این بهره‌ستانی‌ها موقتی است. تنها زمانی استمرار بهره‌گیری از جهانی شدن امکانپذیر می‌شود که با ارتقای همکاری‌های بین‌المللی همراه باشد. مجموعه جامعه جهانی باید با مشارکت فعالانه و آگاهانه بر روند جهانی شدن نظارت کند، بر جهت‌گیریهای آن اعمال نفوذ نماید و با اعطای کمک‌های مالی و تخصصی به کشورهایی که از امکانات کمتری برخوردارند نظامی را مستقر کند که کل جامعه بشریت از ثمرات آن بهره‌برند. در غیراین صورت گستره نابرابری و محرومیت، سراسر جهان را فرا خواهد گرفت و تبعات منفی و ناخواسته آن خشک و تر را باهم خواهد سوزاند. مدیریت بر فرایند جهانی شدن باید با هدف همخوانی با هنجارهای توسعه پایدار انجام شود تا کلیه کشورهای جهان از نتایج آن مستفیض گردند.

۲-۱۱- ریشه کنی فقر در سطح جهان

فقر یک مانع اساسی در تحقق هدفهای توسعه پایدار است. فقر حاد در بسیاری از کشورهای در حال توسعه موجب تنزل کیفیت محیط زیست، تخریب جنگلها و آسیب رسانی به منابع طبیعی شده است. یکی از صاحب‌نظران معتقد است که فقرا، اقلیتهای نژادی، مهاجران و

پناهندگان از عوامل عمده تخریب محیط زیست هستند (Alam, 2000). به نظر وی دلیل عمده این تخریب نیز عدم توجه به نیازهای گروههای مذکور و دسترسی نداشتن آنان به کانالهای رفاهی و بهداشتی متداول است. اصولاً فقر و بدبختی در هر کجای جهان که باشد تهدیدی جدی برای رفاه و نیکبختی در هر جای دیگر خواهد بود و در نهایت کل گیتی را به بحران خواهد کشاند. امحاء فقر، مسئولیت مشترک همه کشورهاست. آنها که امکانات بیشتری دارند باید مسئولیت بیشتری بپذیرند. کشورهای توسعه یافته و ثروتمند و شرکتهای بزرگ جهانی که از روند جهانی شدن بسیار منتفع شده‌اند نه تنها از نظر اخلاقی و انسانی مسئولیت دارند که نسبت به محو فقر تلاش کنند بلکه به خاطر بقای بلند مدت خودشان در جهان ناچارند به این مسئله اساسی بیندیشند. فقر معضلی جهانی است و راه حلی جهانی می‌طلبد. در این میان آنها که غنی‌ترند مسئول‌ترند؛ زیرا برای احراز موقعیت برتر خود، از محیط زیست جهانی بهره‌ی بیشتری گرفته‌اند. از این رو لازم است که برنامه فقرزدایی در سطح جهان به گونه‌ای ریشه‌ای و اساسی اجرا شود و سازمانهای بین‌المللی، دولت‌ها، شرکتهای جهانی، کلیه فعالان عرصه محیط زیست و باورمندان به فلسفه توسعه پایدار مسئولیت این امر مهم را بپذیرند و صادقانه و متعهدانه سهم خود را برای ریشه کنی فقر انجام دهند. [7,8]

۱۱-۳- احترام به قانونمندیهای طبیعت

هرگاه انسان در طبیعت و مولفه‌های اساسی آن یعنی آب، هوا، خاک، صوت و دما مداخله نماید، به طریقی به توازن موجود در آن خدشه وارد می‌سازد. روند جهانی شدن باعث شده است که شتاب تخریب و عمق مداخله بشر در طبیعت افزایش یابد و به جای سازش با طبیعت به هجمه بر طبیعت و استثمار عنان گسیخته منابع آن تبدیل شود. امروزه روند تخریب طبیعت شدت یافته و نظام ارزشهای مصرفی و مسابقه بین خواستن و داشتن تا عمق جوامع بزرگ و کوچک انسانها رخنه کرده است. جست و جوی روز افزون برای کشف دارائیهای طبیعت، تلاش بی‌وقفه برای رفاه بیشتر و فرهنگ مصرف پایان‌ناپذیر، همگی باعث مداخله افراطی بشر در طبیعت شده‌اند و توازن محیط طبیعی را برهم زده‌اند تا بدان حد که هم اینک زندگی خود بشر نیز به مخاطره افتاده است. گرم شدن زمین، افزایش تغییرات آب و هوایی در سطح جهان، افزایش آلودگیهای آب، خاک، هوا و انقراض سریع گونه‌های زیستی هشدارهایی از عدم تعادل در طبیعت هستند که توجه جدی ما را می‌طلبد. ما به خاطر بقای خود ملزم به توجه به هشدارهای مذکور و شناسایی باید‌ها و نبایدهای طبیعت هستیم. امروز دیگر فرصتی نمانده و در واقع بسیار هم دیر شده است. ما موظفیم از هم اکنون اطلاعات مبتنی بر واقعیت را مبنای عمل آگاهانه قرار دهیم، روند تخریب را معکوس کرده و به بازسازی و محافظت از منابع طبیعی و محیط زیست خود پردازیم.

۱۱-۴- رعایت کارایی اکولوژیکی

کارایی اکولوژیکی در مورد به کارگیری منابع محیطی برای پاسخگویی به نیازهای انسانی مطرح می‌شود و حاصل تقسیم مجموع ارزش افزوده اقتصادی بر مجموع فشارها و اثرات زیست محیطی است. فلسفه اساسی کارایی اکولوژیکی تولید کالاها و خدمات بیشتر با مصرف منابع، ضایعات و آلودگی کمتر است. از منظر اکولوژیکی بهترین نوع تولید، تولید بدون پسماند است، همان گونه که در هزاران سال عمرنظام طبیعت، پسماند هر ارگانیسم خوراک ارگانیسم دیگر را تشکیل داده است و اصولاً پسماندی تولید نمی‌شود که بدون مصرف باشد. برای تحقق کارایی اکولوژیکی کلیه کشورهای جهان اعم از توسعه یافته و در حال توسعه باید این امر مهم را در استراتژیهای تجاری خود بگنجانند و یافته‌ها و ابتکارات خود را در صرفه‌جویی منابع و کاهش آلاینده‌ها و پسماندها در اختیار سایرین قرار دهند. به این ترتیب الزامات توسعه پایدار در روند جهانی شدن لحاظ می‌شود و دغدغه کسب دستاوردهای کوتاه مدت و سود آبی جای خود را به تلاش برای حصول نتایج بلند مدت و بقای طولانی‌تر خواهد داد و این به نفع همه موجودات در جهان هستی خواهد بود. [4,7,8]

۱۱-۵- تدوین و اجرای قوانین جهانی

پویایی بی حد و مرز تولید در جوامع صنعتی آن چنان ساماندهی شده است که ظهور نیازهای مادی جدید بسیار سریعتر از آماده سازی شرایط برای برآوردن آن نیازهاست. به قول اوتر اولریش، نظام صنعتی پیشرفته کنونی در حقیقت نوعی انگل خطرناک در سطح زمین است. انگلی که نظیر آن در هیچ یک از دوره‌های حیات کره زمین دیده نشده است؛ انگلی که به چپاول منابع طبیعی کره زمین می‌پردازد (اولریش، ۱۳۷۶). شرکت‌های جهانی در حال حاضر به صورتی عنان گسیخته دامنه فعالیت‌های خود را در هر گوشه جهان که سود بیشتری را عاید آنها سازد گسترش می‌دهند و از امکانات و منابع کل زیست‌کره بهره می‌گیرند. این عمل به جز با مرام منفعت طلبی، با هیچ ایدئولوژی و مکتب دیگری سازگار نیست. [5] زمین و منابع آن متعلق به همه جهانیان است و کلیه موجودات باید از آن بهره‌مند شوند. متأسفانه این میراث جمعی بشریت، در حال حاضر مصروف پاسخگویی به نیازهای پایان‌ناپذیری که به آز تبدیل شده‌اند، می‌گردد. این روند تخریبی باید به وسیله همه جهانیان متوقف شود. پیتر دراگر در سال ۱۹۹۱ گفته است که بحث درباره نگرانی‌های اکولوژیکی جهان مستلزم عمل و قانون بین‌المللی است. نگارنده نیز در این زمینه معتقد است که باید در مقابله نامه‌ها و توافق‌های جهانی به ویژه در قوانین تجاری، به ممیزی اکولوژیکی اولویت داده شود و سازوکارهای مناسبی، از قبیل لحاظ کردن هزینه های زیست محیطی در سیستم‌های مدیریت مالی و حسابداری، و رسیدگی و ارزیابی مستمر فعالیت‌ها، فرایندها و تجهیزات مورد استفاده در سطح جهان پیش‌بینی شود و تمهیدات موثری نیز برای ضمانت اجرای مفاد قوانین مزبور فراهم گردد. این ضمانت‌ها باید به طور جدی اعمال شوند تا از ثروتی که با شتاب فزاینده‌ای رو به تحلیل است صیانت شود. زمان چندانی در اختیار نیست، باید فرصت باقی‌مانده را مدیریت کرد. [4,6]

۱۲- نتیجه‌گیری

پایداری محیط زیست در معرض خطر، با تسریع رشد در انتشار گازهای گلخانه‌ای جهانی و از دست دادن تنوع زیستی همراه است. بیش از یک میلیارد از مردم هنوز در فقر شدید زندگی می‌کنند. تقریباً همه آنها از گرسنگی رنج می‌برند. ریشه کن کردن فقر شدید، ترویج مصرف پایدار و تولید و مدیریت منابع طبیعی این سیاره به نفع همه چالش فراگیر توسعه پایدار می‌باشد. توسعه پایدار را می‌توان مدیریت روابط سیستم‌های انسانی و اکوسیستم‌های طبیعی با هدف استفاده پایدار از منابع در جهت تامین رفاه نسل‌های حال و آینده تعریف کرد. واقعیت‌ها حاکی از آن است که دخالت‌های نسنجیده بشر و بهره‌گیری افراطی از منابع طبیعی، نظم اکوسیستم را مختل کرده است. از اینرو لازم است که کلیه کشورهای جهان، از فرصت‌ها و امکانات برآمده از روند جهانی شدن بهره‌گیری کنند و با اعمال نفوذ در روند مزبور، آن را در مسیر توسعه پایدار هدایت نمایند. به طور کلی تلاش‌ها و مجموعه اقداماتی که برای رشد و توسعه مناطق ویژه انرژی، اقتصادی و ... در نظر گرفته شده است نوید دهنده آینده‌ای پر اقتدار، شکوفا و توسعه یافته برای میهن عزیزمان است که این امر می‌تواند با حرکت قوی و سازنده براساس برنامه منظم توسعه پایدار اقتصادی و ... سرعت و دقت بیشتری را به همراه داشته باشد.

منابع

[۱] قره یاضی، بهزاد، خوش خلق سیمما، نیر اعظم، «نگاهی به پژوهش و فناوری در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹»، پژوهش‌شکده تحقیقات استراتژیک، بهمن ۱۳۸۸ الف، ص ۱۳.

[۲] فراهانی فرد، سعید؛ درآمدی بر توسعه پایدار در عصر ظهور، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۴، سال پنجم، ش ۲۰، ص ۱۱۴.

[۳] زاهدی، شمس السادات (۱۳۸۶)، توسعه پایدار، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، تهران، ایران

[۴] <http://farzand.blogfa.com/post-13.aspx>

[۵] http://www.irandoc.ac.ir/data/e_j/vol6/sadeghfar.htm

[۶] <http://blogfa53.blogfa.com/cat-6.aspx>

[۷] <http://blogfa53.blogfa.com/>

[۸] <http://www.pcworldiran.com/ict/supply.htm>